

pas été complètement éliminé et par contre, a été remplacé par d'autres formes adaptées aux rapports sociaux de nos jours. La juridiction européenne n'a pas saisi pas la chance « idéale » d'interpréter la notion d'esclavage, servitude ou travail forcé « à la lumière des conditions d'aujourd'hui », comme elle-même dit qu'il faut le faire avec les dispositions de la Convention, « *instrument vivant* ».

*Gabriel ANDREESCU**

Pe marginea unui eseu privind Ungaria, Transilvania și Trianon

Introducere

Analiza care urmează a fost determinată de apariția unui articol al cercetătorului Dan Dungaciu publicat la 7 martie 2019 în ziarul de circulație națională *Adevărul*: „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul”¹. Tonul articolului, poziția de influență pe care o are autorul astăzi, istoria și prezentul mediilor în care activează s-au adăugat stimulului teoretic care a motivat studiul. Evaluez mesajele din textul invocat drept un semnal al unor viitoare complicații ale „ne-înțelegerii româno-maghiare”². Articolul lui Dungaciu are trei registre. Unul pune în oglindă atmosfera politică din Ungaria și România de astăzi. Un altul constituie un fel de diatribă la adresa premierului ungar, Victor Orban. Cele mai importante rămân tezele cu valență teoretică, explicite sau implicite, care sunt și cele mai „generoase” pentru analiză.

Articolul apărut în *Adevărul* face parte dintr-o serie aparte de mesaje antiungare și mai general antimaghiare publicate dinainte de Centenar, apoi în 2018 și continuate în forță în anul 2019. „Aparte” nu este conținutul, căci el repetă teze vechi și nici măcar cu stridențele de altădată. Ci consonanța agenților care înconjoară tema maghiară pentru a da viață unui „război” artificial. La proiect contribuie cărțile fostelor cadre de Securitate, gestionare ale „patriotismului” antimaghiar³, presa scrisă a veteranilor sau continuatorilor cadrelor de securitate (*Vitralii. Lumini și umbre, Evenimentul Istoric*) și cea electronică (*Antena3*), dar și mass media altfel onorabile, cu prezența din ce în ce mai vie pe acest teren a ziarului *Adevărul* și a canalului *AdevărulTV*⁴. Se adaugă declarațiile impardonabile ale unor

* Prof. univ. Universitatea de Vest, Timișoara
E-mail: editor.csi@gmail.com
Manuscris primit la 28 iunie 2019.

- 1 Dan Dungaciu, „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul 7 martie 2019” - https://adevarul.ro/international/europa/dan-dungaciu-cele-doua-ungarii-transilvania-trianon-ul-1_5c80be53445219c57ef8a620/index.html.
- 2 Dan Dungaciu a ocupat poziția de secretar de stat în MAE și a fost numit directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române Academiei. În anii 1990 fusese un apropiat al fostului protocronist Ilie Bădescu, de la care părea că a adoptat viziunea naționalistă. Între altele, a semnat sub coordonarea lui volumul Ilie Bădescu et alții, *Sociologia și geopolitica frontierei*, Ed. Floarea Albastră, 1995. Această apropiere pentru un înalt demnitar de stat român este problematică. În 2010, Aleksandr Bovdunov i-a luat lui Ilie Bădescu un interviu pentru site-ul *Mișcării Eurasia*, condusă de Aleksandr Dughin, care ar fi provocat „o vie admirație și interes în cercurile conservatoare rusești”. Între altele, sociologul exprimase entuziasmul pentru faptul că „Moștenirea spirituală a Bizanțului și ortodoxia preschimbă spațiul de frontieră geopolitică dintre Rusia și România într-unul de cooperare interioară” (Vezi „Profesorul Bădescu în dialog cu conservatorii din Rusia”, postat la 30 iulie 2010 -<http://calinmihaiescu.wordpress.com/2010/07/30/profesorul-ilie-badescu-in-dialog-cu-conservatorii-din-rusia/>). Însă scrierile lui Dan Dungaciu în ultimii ani sunt net pro-UE și NATO și foarte critice cu privire la acțiunile Federației Ruse.
- 3 Vezi cărțile unor foști conducători ai instituției de opresiune precum Iulian Vlad, Aurel I. Rogoian, Filip Teodorescu, Radu Tinu.
- 4 De remarcat prezența periodică a istoricului Marius Diaconescu.

lideri ai PSD, precum fostul premier Mihai Tudose, ajunse în fața Colegiului CNCD⁵ și luările de poziție ale unor instituții care contează în spațiul simbolic, precum Academia Română⁶. Președintele Klaus Iohannis a asumat decizii care nu-și găsesc locul în politica sa caracterizată mai ales prin decență față de minorități: retragerea decorației primite de László Tókéș și contestarea la Curtea Constituțională a proiectului Codului administrativ pentru prevederi referitoare la limba vorbită în administrație⁷.

Era de așteptat ca semnalele antimaghiare repetate să aibă efect. Acestea se regăsesc în menținerea unei înalte cote de ostilitate față de maghiari chiar și astăzi, la 30 de ani de la violențele de la Târgu Mureș și de la inițierea campaniilor „tip” Gheorghe Funar și Corneliu Vadim Tudor. În anul 2018, o proporție de 53% din populație avea puțină încredere, sau deloc, în persoanele de etnie maghiară⁸. În ce privește distanța socială, maghiarii se află pe o poziție de neînvidiat între alți etnici: 24% dintre cetățenii români nu ar accepta să aibă în familie o rudă maghiară, 9% să locuiască în aceeași localitate cu un maghiar și 7%, ca maghiarii să traiască în România. În raport cu această măsură, romii se află într-o poziție mai grea (cifrele sunt, în ordine 29%, 8% și 8%), dar maghiarii sunt văzuți „mai străini” decât evreii (21%, 7%, 6%) și germanii (10%, 4%, 3%) și chiar decât persoanele de culoare (21%, 7% și respectiv 5%).

Atmosfera politică la București și Budapesta

Articolul lui Dan Dungaci începe cu o critică la campania purtată în capitala Ungariei împotriva unor lideri ai Uniunii Europene și în special, campania împotriva filantropului George Soros. Dan Dungaci este doar unul dintre analiștii și gânditorii care condamnă iliberalismul guvernului ungar actual și bizara hărțuire a miliardarului care finanțează Universitatea Central Europeană de la Budapesta⁹. El pune în opoziție atitudinea față de George Soros și politica victimizării și a luptei cu „oculta mondială” din țara vecină și situația de la noi. Există în acest moment diferențe de grad între Ungaria și România în toate aceste trei dimensiuni, însă nu de fond. Campania gratuită împotriva lui Soros coordonată de PSD prin presa fidelă face ca în anul 2018, numărul cetățenilor români care sunt de acord că Soros ar fi făcut mult rău României să ajungă la 36%, în timp ce 25%

5 Gabriel Andreescu, „Deciziile politice ale CNCD. Cum se poate salva libertatea de exprimare?”, în *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 2, 2018, pp. 31-45.

6 Sunt de notat comunicatele academiei, articolele unor academicieni, activitatea net antimaghiară a unei structuri aflate sub egida Academiei, Centrul European de Studii în Probleme Etnice. Cel mai prezent în acest sens este președintele Academiei, Ioan Aurel Pop. Foarte activ în susținerea imaginarului anti-maghiar a devenit și vice-președintele Academiei, logicianul Alexandru Surdu (mai ales prin articolele sale din revista *Contemporanul*).

7 Adrian Szelmenczi, „Reacția României la Avizul nr. 4 al Comitetului Consultativ referitor la aplicarea CPMN”, *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 1, 2019, pp. 23-37.

8 Conform unei cercetări IRES din 2018, „SONDAJ DE OPINIE LA NIVEL NAȚIONAL PRIVIND NIVELUL DISCRIMINĂRII ÎN ROMÂNIA ȘI PERCEPȚIILE ACTUALE ASUPRA INFRAȚIUNILOR MOTIVATE DE URĂ” - http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_cncd_discriminarea-in-romania_2018.pdf.

9 Nu are sens să citez din literatura enormă scrisă pe marginea situației politice de la Budapesta. Semnalează totuși interviul lui Bernard-Henri Lévy luat premierului ungar, „How an Anti-totalitarian Militant Discovered Ultrarationalism”, *The Atlantic*, May 13, 2019. Ar fi de analizat dacă eticheta de „ultranationalism” prin care Dungaci califică tipul de nationalism practicat de Victor Orban corespunde sensului dat acestui termen în teoria politică.

nu știu ce să răspundă¹⁰. Împreună, cele două cifre dau proporția persoanelor care nu văd nimic pozitiv în activitatea filantropică a promotorului societății deschise în România și aceasta este exact proporția cetățenilor din Ungaria cu o opinie nefavorabilă lui George Soros, de 61%, conform unui sondaj din 2017¹¹. În ce privește victimizarea și tema „oculte mondiale”, sunt locuri comune și la București. Totuși, Dan Dungaci are dreptate când se întreabă retoric: „Vă imaginați [la București sau în România] „expulzarea dintr-un stat UE și NATO a unei universități americane?”

Mai multe surse afirmă că imediat după revoluție, la începutul anului 1990, George Soros a avut intenția să stabilească Universitatea Central Europeană la Timișoara, însă președintele Ion Iliescu a refuzat. Sursele sunt suficient de credibile pentru a fi aduse în discuție¹². Altfel spus, universitatea americană ar fi fost expulzată din România înainte să apară. Faptul că România se află la granița de Răsărit a Uniunii Europene și NATO, învecinându-se cu Ucraina și cu Marea Neagră, mare aproape complet controlată de Federația Rusă explică în mare parte de ce e greu de imaginat expulzarea din țară astăzi a unei universități americane.

Un portret al lui Victor Orban

Din mai multe motive, reproduc întocmai acest pasaj care-l are drept personaj central pe Victor Orban:

Există în Transilvania o admirație, tacită sau explicită, față de Budapesta. Și nu e deloc nefiresc. Dar este vorba aici, implicit, de Budapesta istorică, imperială, despre Mitteleuropa fastuoasă, habsburgică, a culturii evreiești sofisticate și aristocratică, a superiorității de civilizație, nu neapărat de rasă sau de etnie. Pentru mulți, foarte mulți unguri din Transilvania, ca pentru mulți români, de altfel, asta însemna Budapesta – prin extensie, Ungaria. Și nu e nefiresc să fie așa. Doar că astăzi suntem în cu totul alt registru. Ungaria lui Viktor Orban este complet opusul acelei Ungarii. Proiectul lui e altceva decât Ungaria din cărțile despre Mitteleuropa. Orban nu este produsul nici cultural nici mental al Budapestei, al urbanității și tradițiilor ei. Orban nu iubește Imperiul, decât dimensiunea lui etnicistă și rasistă (care au existat și ele, indiscutabil). Ca tipar și extracție, este un personaj de provincie, crescut cu cheia la gât în vremea gulaș-comunismului maghiar, departe de Budapesta, și fără mari valențe culturale sau fără respect pentru acest tip de îndeletniciri. Interesul lui pentru Imperiu este, cum spuneam, strict pe dimensiunea națională (maghiară). Viktor Orban a jucat fotbal pe maidan, nu golf, nici măcar tenis (dacă ar fi să vorbim despre ierarhii „aristocrate” ale sportului). El și grupul său de prieteni, același de vreo 30 de ani, cu mici excepții, sunt expresia acelei Ungarii, crescute în afară – dacă nu în Opoziție – cu Budapesta, o Ungarie vitală, patriotică și etnicistă, chiar „turanică”, nereligioasă și ostentativ anti-aristocratică – convertirea recentă a protestantului Orban la catolicism sau la „aristocrație” are mai degrabă aerul

10 Vezi sondajul IRES - http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_cncd_discriminarea-in-romania_2018.pdf.

11 Chris Tomlinson, „Poll: George Soros Incredibly Unpopular In Native Hungary”, 14 Jan 2017 -<https://www.breitbart.com/europe/2017/01/14/poll-george-soros-incredibly-unpopular-native-hungary/>.

12 Sursele sunt persoane din România contactate de George Soros la începutul anului 1990, când miliardarul a lansat activitatea sa filantropică de susținere a societății deschise și în România.

unui exercițiu de putere și de „forme”, nu de conținut.

Pasajul este „diatribă” la adresa omului politic care domină de un deceniu viața socială a Ungariei. Notez că Dan Dungaci nu e original în opiniile lui, inclusiv în detalii. Exact aceste susțineri le poți auzi repetate în variante stilistice în comunitățile civice și intelectuale liberale de la Budapesta. „Demodernizarea” vieții politice în Ungaria sub conducerea lui Victor Orban este vizibilă și de aproape, și de departe.

Temele majore

Dan Dungaci invocă și pare că ironizează „pretenția” conducătorului Executivului ungar de a fi premierul maghiarilor de pretutindeni, „fie și în spirit, oriunde s-ar afla ei”. Constituția ungară enunță explicit această perspectivă: „guvernul ungar este responsabil față de maghiarii din afara Ungariei”. Voința statului ungar, de a-i reprezenta pe naționali maghiari, și nu doar pe cetățenii ungari, a fost reproșată de politicienii de la București în perioada în care la noi domina „patrulaterul roșu”¹³. Atitudinea s-a menținut de-a lungul timpului, „la focuri mai mici” și este uneori redeșteptată de articole precum „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul”.

Națiunea culturală

Modelul clasic al democrației moderne presupune predominanța relației dintre cetățean și stat în raport cu orice altă fidelitate identitară, și acest model îl invocau naționaliștii de la București în anii 1990 când opreau manuale în limba maghiară trimise în Transilvania de la Budapesta. Modelul are argumente, dar este prea schematic pentru a acoperi realitățile de fapt ale comunităților politice care se reclamă ieri și astăzi de la democrație. Măsuri speciale adoptate de state față de comunitățile din afara granițelor cu care împart identitatea, în raport cu care reprezintă statul-înrușinat (kin-state) sunt relativ răspândite. Germania, a cărei istorie grea oferă o explicație, garantează cetățenia germană străinilor ce probează faptul că au origine germană. Asumarea responsabilității pentru co-identitarii din afara granițelor a ajuns să fie dezbătută după ce guvernul Orban a adoptat, în anul 2001, Legea privind maghiarii care trăiesc în țările vecine¹⁴. Presa românească a intrat într-o campanie fulminantă împotriva legii ungare, văzută ca amenințătoare pentru stabilitatea țării. Premierul din 2001, Adrian Năstase, a internaționalizat subiectul adresându-se Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept („Comisia de la Veneția”) pentru a se aprecia dacă un astfel de act normativ este compatibil cu bunele relații dintre

13 Coaliția informală sau formală dintre PDSR, PUNR, PRM și PS (vezi Gabriel Andreescu. *Ruleta. Români și maghiari, 1990-2000*, Editura Polirom, Iași, 2001).

14 Legea reglementa anumite forme de asistență, pe teritoriul Ungariei și în țările vecine, a persoanelor și familiilor recunoscute drept „maghiari”. Persoanele care doreau să beneficieze de avantajele legii trebuiau să solicite un „certificat de maghiar” de la organismul maghiar competent – autoritatea de examinare. Statul ungar stabilea „relații de drept public cu maghiarii din țările vecine”, definind astfel națiunea ungară în sens etnic (Bakk Miklos, „O lege și imaginile viitorului”, *Provincia*, nr. 5, 2001, p. 1 - http://www.provincia.ro/pdf_roman/t000013.pdf).

state. Comisia de la Veneția a „descoperit” că în Europa existau deja nouă legi prin care statele acordau un tratament preferențial membrilor minorităților naționale înrudite din alte țări și lucrurile evoluau în acest sens:

Până de curând, tendința mai recentă a statelor-înrudite de a pune în aplicare legi sau regulamente interne care conferă drepturi speciale minorităților lor înrudite nu a atras în mod deosebit atenția și nici nu a stârnit prea mult, de fapt, aproape deloc, interesul comunității internaționale. Nu s-a căutat sau nu s-a încercat până acum supravegherea sau coordonarea legilor și regulamentelor în discuție. Totuși, campania în jurul adoptării Legii privind maghiarii care trăiesc în țările vecine arată necesitatea urgentă de a rezolva problema compatibilității unor astfel de legi și regulamente cu dreptul internațional și cu standardele europene privind protecția minorităților¹⁵.

Comisia de la Veneția a indicat câteva limite cu privire la tratamentele preferențiale, fapt care a determinat Ungaria să aducă modificări legii. Unele efecte s-au văzut în cei câțiva ani în care a funcționat¹⁶. Apoi, ea a căzut în desuetitudine prin politica și mai radicală de a acorda cetățenie maghiarilor.

La revizuirea ei, în 2003, în Constituția României a fost introdus art. 7 conform căruia: „Statul sprijină întărirea legăturilor cu românii din afara frontierelor țării și acționează pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, cu respectarea legislației statului ai cărui cetățeni sunt”¹⁷. La 13 noiembrie 2007, Parlamentul României a adoptat Legea nr. 299 privind sprijinul acordat românilor de pretutindeni. Ea stabilește „a) drepturile persoanelor care își asumă în mod liber identitatea culturală română - persoanele de origine română și cele aparținând filonului lingvistic și cultural românesc, care locuiesc în afara frontierelor României..., și b) rolul și îndatoririle autorităților competente din România în domeniul sprijinului acordat românilor de pretutindeni”. Iată deci, o politică văzută drept periculoasă pentru raporturile internaționale (când funcționează la „alții”) de o mare parte a opiniei publice românești și de elitele politice a fost imitată și asumată la câțiva ani diferență cu completă relaxare. Cineva ar putea conchide că în gândirea politică românească, ideea responsabilității statului român pentru co-identitarii din afara granițelor este firească, nu și grija statului ungar pentru co-naționali din România.

Conceptual, afirmarea interesului statelor pentru co-naționali lor din alte țări are legătură cu ideea „națiunii culturale”. Deși ideea nu este acoperită prin convenții internaționale – și poate este bine să nu fie -, ea și-a făcut loc în doctrina europeană.

15 Venice Commission, „CDL-INF(2001)019-e, ”Report on the Preferential Treatment of National Minorities by their Kin-State, adopted by the Venice Commission at its 48th Plenary Meeting (Venice, 19-20 October 2001) - [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF\(2001\)019-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(2001)019-e).

16 A revalorizat învățământul în limba maghiară, a atras spre acest sistem copiii ce provin din familii mixte sau a tinerilor ce locuiesc în zone izolate ori aparțin unor grupuri culturale marginale precum ceangăii. Dar nu s-a produs o scădere a emigrării populației maghiare în Ungaria sau în țări occidentale, una dintre principalele scopuri ale Legii (CRDE, ”O LEGE pentru (aceiași) STATUS QUO? Raport privind efectele aplicării Legii pentru maghiarii din statele vecine Ungariei”, octombrie 2004 - https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/kettosallampolgarsag/statusz/raport_legea-statutului_2004.pdf).

17 Politicile României în acest sens sunt însă mai vechi, chiar din 1990. Este de bănuț că Dan Dungaci cunoaște în detaliu eforturile făcute de România pentru românii din Republica Moldova.

Preocuparea pentru problematica tratamentului preferențial acordat minorităților naționale generată de Legea ungară din 19 iunie 2001 a indus dezbateri aprinse în cadrul Consiliului Europei. În anul 2006, Adunarea Parlamentară a adoptat Recomandarea 1735 privitoare la conceptul de „națiune”¹⁸.

Preiau din Recomandare un pasaj esențial în context:

Adunarea consideră necesar să întărească recunoașterea legăturilor fiecărui cetățean european cu identitatea, cultura, tradițiile și istoria sa, pentru a permite fiecărui individ să se definească ca membru al unei „națiuni” culturale, indiferent de țara sa de cetățenie sau de națiunea civică care îi aparține ca cetățean și, mai precis, pentru a satisface aspirațiile crescânde ale minorităților care au un sentiment sporit de apartenență la o anumită națiune culturală. Ceea ce este important, atât din punct de vedere politic cât și juridic, este de a încuraja o abordare mai tolerantă a problemei relațiilor dintre stat și minoritățile naționale, culminând cu acceptarea reală a dreptului tuturor indivizilor de a aparține națiunii de care simt că aparțin fie pe bază de cetățenie, fie din motive de limbă, cultură și tradiții (§ 20)¹⁹.

Aceasta este „doar” o rezoluție, între multele altele pe care le-a adoptat forumul de la Strasbourg. Având în vedere tema, nici nu putea fi deschis spre semnare un tratat care să-i facă obligatorii tezele. Pe fond, Recomandarea 1735 constituie o filozofie asupra relațiilor dintre state și cetățenii lor având o istorie culturală alta decât a majorității. În consecință, o filozofie asupra relațiilor dintre statele care participă la conectarea peste frontiere, chemate să accepte „dreptul tuturor persoanelor de a aparține națiunii de care simt că aparțin fie pe bază de cetățenie, fie din motive de limbă, cultură și tradiții”. Adunarea Parlamentară a reușit să aducă împreună statele Consiliului Europei în jurul unor idei generoase care, asumate și aplicate în mod real, îi ajută pe oameni individual și îmblânzesc relațiile dintre popoare²⁰.

Articolul lui Dan Dungaci exprimă exact contrariul invitației făcute de Consiliul Europei. Contraargumentul autorului ar putea fi abuzul principiilor care merg în întâmpinarea întăririi identității etno-culturale a comunităților minoritare și a relațiilor lor cu statele-înrudite: manipularea populației minoritare de către statul-înruit pentru promovarea propriilor opțiuni politice și strategice în detrimentul vecinilor. Există adevărate „modele” istorice (preluarea Sudeților de către Germania nazistă în conivență cu organizația reprezentativă a germanilor din Cehoslovacia) și exemplul viu al manipulării comunităților ruse de la frontiera de Vest a Federației Ruse pentru ca regimul Putin să-și extindă dominația.

Politicele Moscovei ridică întrebări și cer un răspuns și pentru faptul că ele se desfășoară în condițiile actualei ordini internaționale care constituie și cadrul obligatoriu

18 *Dezbaterea Adunării* din 26 ianuarie 2006 (vezi Doc. 10762, Raport al Comitetului pentru Afaceri Juridice și Drepturile Omului, Raportor: dl. Frunda). *Text adoptat de Adunare* pe 26 ianuarie 2006.

19 Recommendation 1735 (2006), The concept of “nation” - <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17407&lang=en>. Pentru memorandumul raportorului, vezi: *** Recomandarea 1735 (2006). Conceptul de „națiune”, *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 4/2007, pp. 93-97.

20 Manifestarea națiunilor culturale este o expresie a lipsei de neutralitate etnică a statelor. Acesta este un subiect care ar cere o analiză separată, prea bogată pentru a insista asupra ei aici.

al oricărei replici. Mii de ruși rezidenți în Estonia au participat în nopțile din 26 și 27 aprilie 2007 la violențe ca reacție a mutării „Soldatului de bronz”²¹. S-au produs distrugerii, jafuri și zeci de răniți. Turbulențele au fost orchestrate în tandem cu Moscova, care a prezentat falsificat evenimentele și a aplicat măsuri punitive, între care un cyberattack de proporții. Și mai gravă a fost utilizarea comunităților ruse din Ucraina, a căror „soartă” a reprezentat pretextul ipocrit al ocupării Crimeii și al intervențiilor Rusiei în Donețk și Luhansk. Răzpunzând realităților geostrategice, Estonia și Ucraina au stabilit, printre alte măsuri, limitarea educației în limba rusă și asigurarea cunoașterii de către minoritarii ruși a limbii și deci a culturii naționale.

Dar ce semnificație pot avea pentru raporturile româno-ungare astfel de exemple? Este oare Ungaria un fel de Federație Rusă cu planuri intervenționiste într-o Românie asemănătoare Estoniei? Dan Dungaci invocă pericolul „umflării în pene a vecinilor noștri”, este însă o simplă lozincă disprețuitoare fără nici un suport.

Impactul acordării minoritarilor a cetățeniei statelor-înrudite

Diferența de situație din această parte a Europei și cea din imediata vecinătate a Rusiei nu scade valoarea investigației politicilor Moscovei. La 24 aprilie 2019 a intrat în vigoare decretul care stabilește că „persoanele care locuiesc permanent pe teritoriul unor raioane din Ucraina, Donețk și Lugansk, au dreptul să solicite acordarea cetățeniei Federației Ruse în regim simplificat...”²². La puțin timp, Vladimir Putin a anunțat planurile de extindere a măsurii pentru toți ucrainenii, replicând criticilor: „Este ciudat că această decizie provoacă reacții negative, Polonia a emis astfel de pașapoarte pentru polonezi, România pentru români, Ungaria pentru unguri. De ce rușii sunt mai răi decât polonezii, românii sau ungurii?”²³

Scopul subversiv al acordării cetățeniei de către Rusia este evident, iar măsura a fost primită cu critici internaționale. Nu demult, Federația Rusă își justificase intervenția armată în Osetia de Sud și Abhazia prin obligația de a-și proteja cetățenii. În ziua în care Vladimir Putin a anunțat „oferta cetățeniei”, Departamentul de Stat al SUA a denunțat această „acțiune extrem de provocatoare” care „intensifică asaltul asupra suveranității Ucrainei și a integrității sale teritoriale”²⁴.

România asigură astăzi redobândirea cetățeniei române descendenților cetățenilor României Mari din Ucraina și Republica Moldova fără să producă reacții internaționale.

21 Monumentul, înfățișând un soldat rus înalt de doi metri, era dedicat Armatei Roșii care „a eliberat Estonia” (“Russian relations hit new low”, *The Baltic Times*, 2.05.2007 - <https://www.baltictimes.com/news/articles/17785/>).

22 „Locuitorii din Donețk și Lugansk vor obține cetățenia rusă în regim simplificat”, 24.04.2019 - <https://sputnik.md/russia/20190424/25648964/Locuitorii-din-Donetsk-si-Lugansk-vor-obtine-cetatenia-rusa-in-regim-simplificat.html>.

23 „Vladimir Putin: Vom simplifica acordarea cetățeniei ruse pentru toți ucrainenii, nu doar pentru cei din Lugansk și Donețk”, HotNews.ro, 27 aprilie 2019 - <https://www.hotnews.ro/stiri-international-23112473-vladimir-putin-vom-simplifica-acordarea-cetateniei-ruse-pentru-toti-ucrainenii-nu-doar-pentru-cei-din-lugansk-donetsk.htm>.

24 “U.S. Condemns Putin’s Move To Ease Russian Citizenship For Those In Ukraine’s Separatist-Held Areas, RFE/RL, 24.04.2019 - <https://www.rferl.org/a/putin-signs-decree-simplifying-russian-citizenship-for-ukraine-separatists-luhansk-donetsk/29901043.html>.

Această politică a avut un traseu îndelungat, rezultând din interpretarea Constituției din 1991 care stipula că cetățenia română nu poate fi retrasă. Prin amendări succesive, din anul 2009, s-au impus primatul și caracterul inalienabil al cetățeniei române de origine, dobândită la naștere²⁵. Procesul de acordare a cetățeniei a fost accelerat în ultimii ani, astfel încât, în 2019, peste un million de moldoveni primiseră cetățenia românească.

Există semnale că în mediile politice și decizionale de la București, naturalizarea amplă a moldovenilor a fost văzută drept o „tactică a reîntregirii”. Susținerea ar trebui probată, însă „semnalele” sunt complexe, nuanțate și nu voi analiza această problemă aici. Notez totuși că Strategia de securitate națională a României privește raporturile cu Republica Moldova din perspectiva: „o singură națiune - două state”²⁶. Faptul că teza care implică „aspirația Unirii” face parte dintr-o strategie de securitate introduce explicit obligații serviciilor de informații. Susținerea dată de România în ultimii ani lui Vladimir Plahotniuc, de câțiva timp omul forte din Republica Moldova, a arătat cât de total s-au sprijinit autoritățile de la București pe serviciile de informații românești. Căderea acestuia demonstrează dezastrul la care poate duce fondarea unei politici de stat pe acțiunile serviciilor care funcționează în secret, în absența reglărilor pe care le asigură opinia specialiștilor sau a opiniei publice²⁷. Prin natura activității lor, structurile de informații sunt lovite de o „îngustime a minții” („narrow mindedness”)²⁸. Unirea României cu Republicii Moldova este posibilă dacă cele două popoare o vor dori și dacă vor urma procedurile necesare pentru a da viață unui astfel de obiectiv. Or, aceasta implică participarea largă a opiniei publice și a formatorilor de opinie din ambele țări.

Dan Dungaci, care și-a luat cetățenia moldovenească și la puțin timp a devenit consilier pentru integrare al președintelui moldovean Mihai Ghimpu trebuie să știe foarte bine detaliile relației România - Republica Moldova. Dedesubturile acestui tip de cunoaștere nu reprezintă calea ideală de interpretare a problematicei identitare. Dungaci ar putea să remarce că succesele politicii de la București în materia cetățeniei nu țin de aspirațiile de destin istoric, precum „unirea cu Republica Moldova”, ci de aspirațiile individuale. Dincolo de intenții, dincolo de conjuncturi, în contextul dat, politica pe care a dus-o România prin acordarea cetățeniei moldovenilor a ajutat peste un milion de oameni să aibă un pașaport valabil pentru Uniunea Europeană. A asigurat la zeci de mii oportunități de muncă și afaceri. Alocarea a mii de locuri anual în universități, împreună cu facilitățile asociate, oferă speranțe de viitor unor tineri din Republica Moldova.

25 Vezi Sergiu Panainte (coord.), Victoria Nedelciuc, Ovidiu Voicu, „Redobândirea cetățeniei române: o politică ce capătă viziune”, Fundația Soros/România, 2013 - https://www.stiri.org/library/files/raport_cetatenie_ro.pdf. Conform studiului, până în 2012, cetățenia română fusese căpătată de cel puțin 400.000 de moldoveni și încă 150.000 de dosare erau în faza de soluționare.

26 Recunoașterea unei comunități ca „națiune” implică dreptul acesteia la autodeterminare – deci la *un singur stat*. (Președintele României, „Strategia de securitate națională a României”, București, 2006 p. 22).

27 Oana Serafim, „Armand Goșu: Reacția Bucureștiului mai degrabă îl sprijină pe Plahotniuc și regimul care încearcă să supraviețuiască la Chișinău”, 6 iunie 2019 - <https://moldova.europalibera.org/a/armand-go%C8%99u-reac%C8%99Bia-bucure%C8%99tiului-mai-degrab%C4%83-%C3%AEl-sprijin%C4%83-pe-plahotniuc-%C8%99i-regimul-care-%C3%AEncear%C4%83-s%C4%83-supravie%C8%99Buiasc%C4%83-la-chi%C8%99in%C4%83u/29989642.html>.

28 Pentru fenomenul de „narrow-mindedness”, vezi capitolul „Intelligence and narrow-mindedness. Politica din ultimul secol și serviciile secrete” din volumul lui Dan Pavel, *Războaiele neterminate din era Facebook*, Polirom, Iași, 2019.

Care sunt efectele acordării cetățeniei ungare maghiarilor din România? Conform lui Dungaci, atât de „firesc” implicat în promovarea intereselor României în Republica Moldova, prin politica cetățeniei, asociațiile politice ale maghiarilor din jurul Ungariei devin filiale ale partidului de guvernământ de la Budapesta, căci doar astfel vor fi acceptate și finanțate. Acestea trebuie „să arate, să scrie, să vorbească în consecință. Să se subordoneze adică lui Viktor Orban și planurilor sale. Despre asta e vorba, până la urmă. Asociațiile maghiarilor, inclusiv UDMR, trebuie să devină filiale ale FIDESZ-ului de la Budapesta. Sau să piară”.

Cum arată realitatea? În 2013, la doi de la facilitarea naturalizării etnicilor maghiari din afara Ungariei, 95% dintre maghiarii transilvăneni apreciau posibilitatea obținerii cetățeniei ungare²⁹. O proporție de 72% vedeau în FIDESZ formațiunea care reprezintă cel mai bine interesele maghiarilor din Transilvania³⁰. Una dintre concluziile cercetătorilor este „că maghiarii din Transilvania sprijină la fel de unanim formațiunea FIDESZ pe scena politică maghiară, cum sprijină UDMR în România”³¹.

Cercetările regăsesc într-adevăr acest impact al naturalizării asupra vieții politice în România. Însă FIDESZ se bucură detașat de susținerea maghiarilor din țările vecine Ungariei nu doar pentru a fi adoptat legea cetățeniei, nu doar pentru a fi dorit-o și pentru că mobilizează co-naționali, ci și pentru faptul că le răspunde efectiv intereselor și aspirațiilor³². Folosește pentru aceasta banii populației ungare, capitalizând politica de intra-ajutorare etnică în beneficiul său. Ca urmare, cel mai problematic efect al politicii FIDESZ privește viața politică din Ungaria, nu cea românească. Fie că asistă FIDESZ, fie că nu, formațiunile maghiare din România vor conta în politica Bucureștiului doar limitat; atât cât acceptă formațiunile politice majoritare.

Problema fidelității

Ajungem la un alt aspect implicat de Dan Dungaci, al fidelității. Se simt maghiarii din țară mai legați de Ungaria, sau de România? Având în vedere importanța „națiunii culturale” în mentalitatea maghiarilor, întrebarea ar fi de reformulat în termenii: din ce comunitate politică simt că fac aceștia parte cu prioritate? Din comunitatea politică a „statului național unitar” România, sau din națiunea culturală maghiară?

Studiul din 2013 invocat mai sus, dar nu singurul, găsește că sentimentul maghiarilor de a aparține „maghiarimii” dinăuntru și din afara frontierelor domină interesul pentru autoritatea legislativă care o leagă de România. Situația nu are de ce să surprindă.

29 Conform studiului, între 1 ianuarie 2011 și 4 aprilie 2013, circa 222.000 de solicitanți de cetățenie au fost maghiari din Transilvania (Kiss Tamás – Barna Gergő, „Maghiarii din Transilvania în spațiul politic maghiar și românesc”, *Studii de Atelier. Cercetarea Minorităților Naționale din România*, nr. 53, Cluj-Napoca, 2013).

30 Idem, p. 26.

31 Idem, p. 24.

32 Pentru alegerile din 2018, circa un milion de maghiari din afara granițelor erau așteptați să aibă drept de vot. Conform declarației lui László Tőkés preluată de media internațională, adeziunea la partidul condus de Victor Orban se explică prin faptul că „Fidesz urmărește o politică de unitate națională peste frontiere și sprijină aspirațiile de autonomie ale maghiarilor dincolo de graniță” (Lili Bayer, „Viktor Orbán courts voters beyond ‘fortress Hungary’”, *Politico*, 22 August 2017 - <https://www.politico.eu/article/viktor-orban-courts-voters-in-transylvania-romania-hungarian-election-2018/>).

Fidelitatea față de comunitate se clădește pe solidaritate, pe loialitate între membrii comunității politice, pe o cultură politică împărtășită. Cum ar putea să se simtă maghiarii mai apropiați de oamenii politici ai Bucureștiului sau Clujului, decât de cei ai Budapestei, atâta timp cât primii îi întâmpină cu ostilitate – articolul lui Dan Dungaciuc este exemplar pentru atitudine -, îi insultă și hărțuiesc, pe când ultimii reprezintă sursă de protecție și de oportunități? În această epocă a comunicării, contactul informațional al maghiarilor din Transilvania, care are primul efect în viața politică, este tot cu Ungaria. În fruntea audienței sunt canale TV din țara vecină. Se adaugă conexiunea prin intermediari direcți: 26,5 dintre gospodăriile maghiare au pe cineva care lucrează în Ungaria.

Filozofia implicită a discursului din „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul” este că maghiarii din România *trebuie* să fie fideli comunității politice române. „Iubirea cu forța” a fost filozofia național-comunismului românesc care, în acest scop, a folosit strategii de asimilare forțată a maghiarilor³³. Presiunea asupra vieții identitare a „subiecților” a dus – putea să nu ducă? - la sentimente antiromânești. Astăzi, politica „punerii la punct”, reclamată și în articolul lui Dan Dungaciuc, nu mai e posibilă.

Problema Trianon-ului

Citez un pasaj mai lung din articolul „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul:

E clar? Când spui Ungaria, spui suferință, răni deschise, durere, nedreptate. Acesta e refrenul. În această narațiune oficială, Ungaria este un Iov, un drept care suferă, un caz unic de durere și persecuție. Un Iov la scară mondială, din moment ce vorbim, nu-i așa, despre „cea mai mare nedreptate din istoria lumii”. Există aici un naționalism teribil, chiar dacă întors pe dos. Dacă naționalismul înseamnă de obicei exhibarea poziției de lider, a performanței și excepționalismului propriei comunități, pentru unguri naționalism înseamnă inclusiv a fi numărul unu la... suferință. Noi suntem cei care am pătimit cel mai mult! Bube istorice purulente, menținute ostentativ așa și exhibate indecent. Acesta e menu-ul. Precum cerșetorii care la intersecții își arată insistent rănilor pentru avantaje materiale, Ungaria a ajuns să își exhibe suferința peste tot, pentru recunoaște și compasiune. Și, de ce nu, pentru revanșă.

[...]

Discursul suferinței maghiare și proiectul revanșei au ajuns în epoca Orban la apogeu. Cu trei ani înainte de Trianon, Budapesta și-a exhibat toate „rănilor” arogându-și, oficial și exclusiv, prin șeful de cabinet al premierului, dreptul unic la suferință: „Este timpul ca vecinii noștri și liderii Europei să recunoască și să-și adapteze politicile în consecință: națiunea maghiară este victima tratatului de la Trianon... Națiunea maghiară ar trebui să primească, dacă nu o reparație materială, cel puțin repararea morală a celei mai mari nedreptăți din istoria lumii”.

Am ales pasajul întrucât expune pregnant antipatia și disprețul (față de maghiari și Ungaria) care impregnează articolul. Însă dincolo de acest aspect, Dan Dungaciuc se referă la o temă reală: locul considerabil pe care îl joacă în propaganda FIDESZ – și nu doar al acestui partid politic – pierderile suferite de Ungaria prin Tratatul de la Trianon. În cifre,

³³ Poate în primul rând prin schimbarea proporțiilor etnice a orașelor.

„pierderile” arată astfel: jumătatea ungară a Dublei Monarhii (Transleithania) a fost pusă să cedeze țărilor vecine 72% din teritoriu și 64% din populație. Peste două milioane și jumătate de etnici maghiari au fost încorporați în statele limitrofe. Nu există o altă țară care să fi fost „redesenată” la o asemenea proporție³⁴.

Aceasta este istoria. Întrebarea ar fi ce facem cu memoria unei astfel de istorii. Supradimensionarea atenției dată memoriei poate deveni contraproductivă. Mai ales când reperul istoriei este încărcat de negativitate, cum s-a văzut în cazul suprasolicitării de către sârbi a înfrângerii de la Câmpia Mierlei – simbolism cheie în declanșarea conflictului cu kosovarii. Invoc în acest sens o opinie mai generală și simultan mai radicală: „Departate de ideea că politica amintirii ar fi întotdeauna un imperativ moral, există momente în care tocmai amintirea este ceea ce ne stă în cale” ... „putem în mod legitim să mergem mai departe și să afirmăm că lumea ar fi un loc mai bun dacă, în loc să fim convinși că memoria colectivă [...] trebuie să fie un imperativ moral pentru noi, am alege în schimb să uităm”³⁵.

Astfel de considerații pot fi percepute drept speculative, converg însă spre logica de a fi, astăzi, a ordinii internaționale. Lumea de după 1945 nu mai este a principiului naționalităților care a desenat frontierele în regiunea de Sud-Est a Europei. Ci a principiului respectării drepturilor omului și ale minorităților pe un Pământ în care stabilitatea granițelor reprezintă o condiție a păcii. Principiile și realitatea nu se împacă întotdeauna, frontierele nu sunt chiar stabile, dar ce înseamnă trădarea normelor se verifică periodic: uriașele pierderi omenesti în fosta Iugoslavie, implicațiile grave ale ocupării Crimeii și a raioanelor din Estul Ucrainei.

Răspunsul alternativ, pozitiv, astăzi, al Budapestei, la trasarea altădată a unor frontiere subiectiv incorecte, constă în susținerea statutului minorităților maghiare aflate în afara spațiului național. Chiar aceasta a fost politica *primă* a Ungariei în anii 1990. Ungaria a devenit, o perioadă cu eficiență, locomotiva drepturilor minorităților naționale în Consiliul European. Chiar și „înfrângerile” în urmarea acestei politici au avut consecințe pozitive³⁶.

Și cât de diferit ar fi de privit lucrurile de state membre ale Uniunii Europene, în care frontierele sunt transparente, în care libera circulație a persoanelor, a mărfurilor, a serviciilor și capitalurilor sunt norme și fapte ale vieții de zi cu zi. Dacă Ungaria are în centrul interesului ei politic pe maghiarii din țările vecine, atunci ar trebui să fie campioana susținerii UE. Atunci ar depune mai multă energie pentru a privi în față și a înfrunța provocările pe care le întâmpină Continentul. Pentru sănătatea unei comunități politice este fundamental ca atenția să fie dăruită viitorului, nu trecutului. Din această perspectivă, locul Trianon-ului în preocuparea elitei intelectuale și politice ungare este excesiv și contraproductiv. Însă despre astfel de diferențe de percepere se poate discuta cu empatie și cu interes. Antipatia și

³⁴ Dan Dungaciuc se referă la Austria care, și ea, „la vremea ei, a trecut, poate, prin aceeași dramă”. Republica Austria Germană, stat succesor al Imperiului Austro-Ungar, care revendica teritoriile din „cealaltă jumătate” a Imperiului (Cisleithania), cu o populație majoritar germană a pierdut la rândul ei prin Tratatul de la Saint Germain en Laye. Prima Republică a Austriei a încorporat totuși cea mai mare parte din teritoriul și populația „jumătății germane” a Imperiului, Cisleithania.

³⁵ David Rieff, *In Praise of Forgetting. Historical Memory and Its Ironies*, Yale University Press, New Haven and London, 2016, pp. 42, 110.

³⁶ S-a renunțat la Recomandarea 1201, susținută la Budapesta, dar locul ei a trebuit ocupat cu altceva – Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale.

disprețul nu întăresc argumentele, nu invită la dialog, nici măcar nu intimidează.

Stafia revizionismului în strategia antimaghiarismului

Articolul „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul” repetă de mai multe ori cuvintele „pericol” și „periculos”. Am citat deja „pericolul umflării în pene a vecinilor noștri”. S-ar fi „intrat într-o logică periculoasă a discursului maghiar și a sporirii iresponsabile a prezenței Ungariei în Transilvania”. De la sine, Budapesta nu se va opri. Proiectul maghiar ar rima „periculos cu retorica și gesticulația delegației maghiare de la Conferința de pace de după Primul război mondial”. Reacția României pe acest dosar „extrem de periculos trebuie să fie dublă. În primul rând, un mesaj ferm de oprire a intruziunii maghiare în Transilvania care, lăsată liberă, nu se va potoli în niciun caz dată fiind atmosfera din politica, dar și din societatea ungară”.

Ar exista două categorii de lucruri/ situații care ar fi periculoase, în viziunea autorului. Prima apare explicit: implicarea Ungariei în Transilvania prin activități de infrastructură, cultură, sport, economie. Dungaciuc se teme că se vor realiza proiectul autostrăzii care leagă Transilvania de Ungaria și trenul rapid care să unească Clujul de Budapesta. El acuză investițiile ungurești în bazinul carpatic, finanțarea echipelor de fotbal, a bazelor sportive, a grădinițelor sau a instituțiilor de învățământ.

O primă întrebare: ce este rău în astfel de proiecte? De ele profită și maghiarii, și românii. Dacă statul român nu este în stare să dezvolte provincia transilvană, nu este oare formidabil că Ungaria suplinește slăbiciunea sau indiferența autorităților de la București? Exemplele date reprezintă un elogiu implicit – deși nedorit de autor – adus diversității etnice a Transilvaniei și importanței tradițiilor regionale. Din cele enumerate de directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, reiese că prezența maghiarilor în Transilvania contribuie la vigoarea și la sănătatea ei economică și socio-culturală. Paradoxal, în timpul guvernului iliberal al lui Victor Orban.

Iată însă, pentru Dan Dungaciuc o astfel de situație prevestește ceva apocaliptic: „Riscul ca maghiarii din România să devină prinși exclusiv în proiectul lui Orban [de dezvoltare a infrastructurii Transilvaniei] este enorm”. Cu cât se întârzie reacția Bucureștiului, cu atât aceasta va trebui să fie, fatal, mai dură, căci spirala care ne duce la confruntare nu a fost stopată la timp. România este buimacă, Bucureștiul vinovat prin tăcere, iar inacțiunea este o strategie politică iresponsabilă. Trebuie puse linii roșii prezenței Ungariei în Transilvania, însușite prin consens de către toate partidele și instanțele de decizie - precum consensul Acordului de la Snagov din 1995³⁷ -, eventual, „sub egida tot a Academiei Române”.

Cum ar putea oare arăta această politică a „liniilor roșii”? Oprea liberă circulații a persoanelor, a mărfurilor, a serviciilor și capitalurilor la granița României cu Ungaria? Declararea *personae non gratae* a policienilor unguri care vin anual la Tușnad? După

³⁷ Inclusiv în prezentarea făcută pe Wikipedia astăzi se susține că a existat un Acord consensual la Snagov. Alegația este eronată: la Snagov, PL '93 și PD au dat comunicate prin care refuzau documentul menit să ofere un cerc în alb formațiunilor politice din „patrulaterul roșu” tutelat de președintele Ion Iliescu (Coaliția informală sau formală dintre PDSR, PUNR, PRM și PS (vezi Gabriel Andreescu. *Solidaritatea alergătorilor de cursă lungă*, Editura Polirom, Iași, 1998 și Gabriel Andreescu. *Ruleta. Români și maghiari...*).

ce scenariu tineri maghiari, „alături de români sau alte naționalități” ar ocupa, cum se propune, spațiul civic, cultural și politic maghiar astfel încât UDMR „și prin ea Budapesta [să nu mai controleze] așa cum încearcă acum, tot ce ține de destinul comunității maghiare (alocații financiare, rețea media, posturi la nivel național și local, reprezentare etc.)”?

Partidele românești pot schimba pragul electoral, pot introduce un „bonus” pentru partidul câștigător, cum propune Dungaciuc, astfel încât să existe întotdeauna o formație politică românească care să scoată UDMR din scenă. Astfel de „soluții” radicale ar tulbura democrația românească, și așa vulnerabilă, dar intră în cadrele procesului democratic. Însă nici ele nu pot răsturna voința majorității maghiare. În prima parte a anilor 1990, pe când controla serviciile, armata și mare parte din presă, PDSR-ul tutelat de Președintele Ion Iliescu a făcut eforturi considerabile de a sparge consensul politic maghiar care asigurase reprezentarea întregii comunități maghiare de către UDMR. Nici atunci nu a reușit. Pentru a atinge un astfel de obiectiv ar fi necesară încălcarea masivă a drepturilor și libertăților cetățenilor maghiari. Așa ceva poate fi imaginat doar în condiții unei crize extreme.

Or, această este a doua sugestie a articolului, existența unei situații „extrem de periculoase” generată de „acțiunile iredentiste” ale Ungariei. Este teza pe care s-a reconstruit Securitatea la începutul anilor 1960, teza prin care liderii național-comunismului vroiau să justifice folosirea armatei împotriva vreunei revolte populare³⁸, argumentul prin care au încercat să se disculpe vinovații pentru morții revoluției³⁹, sloganul utilizat apoi de PUNR, PRM și de toată comunitatea politică și intelectuală care a fost beneficiara sau prada sau captiva acestui mental antimaghiar⁴⁰.

A existat neîndoios o aspirație iredentistă în perioada interbelică și ea s-a regăsit în fapte după aderarea Ungariei la Axă. Iredentismul ungar și-a pierdut „substanța” după Pacea de la Paris, când regulile internaționale s-au schimbat și pe urma lor, realitățile. Nu există niciun scenariu posibil care să transforme o reverie iredentistă într-un proiect și deci într-un pericol. Toate sursele de legitimitate internaționale sunt de partea României, căci nu au natură istorică, ci de drept internațional. „...este de la sine înțeles că schimbarea frontierelor sau a statutului Transilvaniei nu se va putea face decât în urma unui război”, enunță Dan Dungaciuc, exarceband emoția textului. Cine ar putea risca un astfel de război? Armata României este mai puternică decât armata Ungariei la toate capitolele. Oricum cele două forțe militare nu se vor confunda atâta timp cât vor fi partenere în NATO. Oricum comunitatea internațională nu ar permite ca așa ceva să se întâmple. Securitatea română a tot căutat „dovada” planului amenințător de care a tot vorbit Bucureștiul ca să răspundă paranoiei lui Ceaușescu, sau să alimenteze această paranoie. Niciodată ceva mai mult decât declarații. Agenții care au regizat violențele din 19-21 martie 1990 au vânat asiduu, după marele scandal internațional care a urmat, probe ale unui plan de dezmembrare și nu au reușit să ofere ceva opiniei publice⁴¹. Serviciul Român de Informații care a anunțat

³⁸ Vezi cartea ofițerului de Securitate Filip Teodorescu, *Un risc asumat. Timișoara – decembrie 1989*, Editura Viitorul Românesc, 1992.

³⁹ Vezi în acest sens importantul studiu al lui Andrei Ursu, Mădălin Hodor, Roland O. Thomasson, „Cine a tras în noi după 22?” Studiu asupra vinovaților pentru victimele Revoluției Române din decembrie 1989”, *Noua Revistă e Drepturile Omului* nr. 4, 2018, pp. 5-128.

⁴⁰ Gabriel Andreescu. *Extremismul de dreapta în România*, Centrul pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj 2003.

⁴¹ O carte de referință a evenimentelor de la Târgu Mureș este cea semnată de Kincses Előd, *Martie negru la*

în 1992, apoi în 2001 „pierderea controlului statului în județele Covasna și Harghita” a prezentat rapoarte cu „probe” ale subminării autorității centrale. Ambele s-au dovedit falsuri⁴². De zeci de ani se flutură amenințarea conspirațiilor iredentiste și în ciuda interesului, nu a fost găsit un astfel de plan, și nici nu putea fi găsit, întrucât contrazice bunul simț. Cine ar lucra la un plan căruia, de la început, nu i se poate întrevădea vreo reușită?

Concluzii

Articolul „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul” preia poncifele clasice privind o Ungarie amenințătoare și o comunitate maghiară transilvană care ar constitui un pericol pentru autoritatea românilor asupra Transilvaniei. Acest text violent antimaghiar, neașteptat întrucât este semnat de Dan Dungaci, director al unei instituții academice, coordonator al Masteratului de Studii de Securitate al Universității București, fost secretar de stat în MAE, distins cu Premiul de Stat „Ordinul de Onoare”, a luat ca punct de plecare politicile neliberale ale FIDESZ. Problematika pe care a deschis-o privește însă chiar fondul relațiilor româno-maghiare, care contează dincolo de faptul că la Budapesta se află Victor Orban, iar la București, Liviu Dragnea ori Veronica Dăncilă.

ANEXĂ

Ion-Aurel Pop: manipularea textului Rezoluției de la Alba Iulia

Importanța articolului „Cele două Ungarii, Transilvania și Trianon-ul” nu rezultă doar din tematică și din teze, ci și din lumea pe care Dungaci o reprezintă. Ca director al Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, Dungaci are o relație specială cu Academia Română și în particular, cu președintele ei. Este relevant în acest context că Ioan-Aurel Pop publică nu doar texte istorice controversate, ci manipulează texte chiar pe site-ul *LARICS* (acronimul de la Laboratorul pentru Analiza Războiului Informațional), o structură în cadrul ISPRI. Pe 31 iulie 2018, Ioan-Aurel Pop a postat pe site materialul „Rezoluția de Unire de la Alba Iulia (din 1 Decembrie 1918)”. Deși analiza a fost dedicată articolului semnat de Dan Dungaci, totuși amploarea mizei acestuia rezultă din context, iar contextul este pus în lumină de articolul amintit al Președintelui Academiei.

În text, Ioan-Aurel Pop a susținut că neacceptarea documentului considerat „fondator al României Mari” de către comunitatea maghiară din Transilvania, în 1918, a luat liderilor maghiari dreptul moral să invoce Rezoluția. Dacă o fac, se află „nu doar în afara

⁴² *Tîrgu-Mureș*, ultima ediție apărută la Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2015.

⁴² Raportul SRI din 1992 a devenit „Raportul Comisiei parlamentare de audiere a persoanelor care, după 22 Decembrie 1989, au fost nevoite să-și părăsească locul de muncă și domiciliul din județele Covasna și Harghita”, adoptat de Parlament la 12 februarie 1992.

legilor românești, ci și în afara celor internaționale”. Raționamentul este curios. Conform lui, ar însemna că românii și neromânii care au votat împotriva Constituției din 1991 la referendum nu ar mai fi legitimi să invoce vreodată legea fundamentală, mai ales că a fost opțiunea lor personală, nu a unor strămoși!

Domnul Pop apreciază că liderii maghiari se înșeală când interpretează „declarația respectivă” ca prevăzând autonomie pentru minoritățile etnice din Ardeal. Adunarea Națională a proclamat în 1918 „deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare”, prin aceasta autorii Rezoluției înțelegând „dreptul `popoarelor conlocuitoare` de a se `instrui, administra și judeca în limba proprie””, de „a fi reprezentate în corpurile legiuitoare” ale României și „de a fi reprezentate în guvernarea țării”.

Or, continuă dl. Pop, maghiarii au astăzi posibilitatea de a se „instrui” în limba proprie de la treapta de grădiniță până la universitate, de a se „administra” în limba proprie peste tot unde dețin majoritatea simplă și de a se „judeca” în limba proprie, întrucât „orice membru al minorității ungare poate vorbi în fața instanțelor de judecată în limba maghiară, asigurându-i-se, la nevoie, traducător”. Concluzia articolului: „Statul român, atât în perioada interbelică cât și ulterior, a respectat, în linii mari și în funcție de regimurile politice, aceste propuneri de respectare a drepturilor minorităților”. Declamația dlui. Pop va fi reluată și detaliată în șapoul revistei *Timpul* publicat la 21 august 2018: „statul român a îndeplinit toate aceste `obligații` atât prin prevederile Constituției, cât și prin intermediul altor legi organice”.

Raționamentul președintelui Academiei pare viabil doar pentru că dl. Pop a tăiat frazele Rezoluției schimbându-i astfel sensul în chiar esența lui. Documentul din 1918 se referă la dreptul popoarelor conlocuitoare de a se „instrui, administra și judeca în limba proprie” *prin indivizi din sânul său*. Dreptul de reprezentare nu face trimitere la administrația localităților unde naționalitățile conlocuitoare dețin majoritatea, și la posibilitatea accederii prin alegeri în parlament ori guvern, ci la reprezentarea în corpurile legiuitoare și în guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc. Autorul a schimbat sensul prin omisiune.

Este astăzi Rezoluția de la Alba Iulia relevantă?

Conform ideii curente, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia „ar fi hotărât” Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Regatul Român. Prezentarea concordă cu limbajul Rezoluției, conform căreia Adunarea Națională a tuturor Românilor „decretează” unirea românilor și a teritoriilor locuite de dânșii și „proclamă” drepturi inalienabile ale națiunii române. Din perspectiva opusă, rezoluția nu ar fi altceva decât un document „votat de un număr de 1228 de cetățeni ai Ungariei, de naționalitate română, dintr-un total de aprox. 100.000 persoane venite la Alba Iulia, privind alipirea zonelor locuite de ei, la Regatul României” (Hans Hedrich).

Rezoluția de la Alba Iulia nu a fost un referendum. Chiar dacă ar fi fost, nu avea autoritatea să transmită statutului român dreptul asupra Transilvaniei. Apariția pe harta Europei a României Mari este rezultatul mai multor factori, între care, primordiali, ocuparea Transilvaniei de către Armata română și capacitatea liderilor români de a convinge Marile

Puteri să mute granița României pe linia actuală. Un exemplu convingător pentru faptul că referendumurile nu desenau atunci frontiere este soarta Insulelor Åland. În anul 1919, 96.4% dintre locuitorii de origine suedeză ai Insulelor și-au exprimat votul, iar dintre aceștia, 95% s-au arătat favorabili integrării în Regatul Suedez. Liga Națiunilor nu a recunoscut voința populară, Insulele Åland rămânând până astăzi parte a Finlandei, cu beneficiul unei ample autonomii teritoriale.

Dacă Adunarea Națională a tuturor Românilor nu avea competența să hotărască Unirea, nu o avea nici pe aceea de a vorbi în numele României Mari în ce privește autodeterminarea internă a secuilor și sașilor și deci „respectarea promisiunilor” din textul Rezoluției. Sistemul de protecție a minorităților în România Mare este rezultatul Tratatului de Pace și a voinței statului român care a avut de făcut față unei noi realități: a înglobat aproape o treime din populație de altă naționalitate decât cea română.

În perioada interbelică, sistemul internațional de protecție a minorităților naționale urma altă filozofie (a drepturilor colective ale minorităților naționale) decât cea postbelică (a drepturilor individuale ale minoritarilor). Dar și atunci, și astăzi, ideea fundamentală este că reglementările privind raporturile dintre majoritate și minoritate au de ținut seamă de contextul național și au de asigurat confortul minoritarilor care trăiesc în majoritate. Apreciez că, în loc să fie mitologizată o rezoluție cu forță politică dar fără relevanță juridică și aparținând unui alt context istoric, ar fi mai bine ca minoritarii și majoritarii de astăzi să stabilească împreună condițiile păcii sociale și de civilizație potrivite Transilvaniei.

Un moment critic în istoria Consiliului Europei: oprirea suspendării Federației Ruse

I. Contestarea pe fond a acreditării delegației parlamentare a Federației Ruse Adoptarea Rezoluției din 26 iunie 2019

Comisia pentru onorarea obligațiilor și angajamentelor statelor membre ale Consiliului Europei (Comisia de monitorizare)

Raportor: Sir Roger Gale, Regatul Unit, CE

Origine – Trimitere la Comisie: Decizia Adunării nr. 4458 din 25 iunie 2019. 2019 - A treia sesiune

Rezumat

Regretând lipsa de cooperare a Federației Ruse în cadrul procedurii de monitorizare a Adunării Parlamentare, Comisia de Monitorizare își exprimă îngrijorarea cu privire la o serie de tendințe extrem de negative în ceea ce privește democrația, statul de drept și drepturile omului, care au impact asupra îndeplinirii altor angajamente și obligații ale Federației Ruse.

În același timp, Comisia subliniază faptul că Adunarea s-a angajat întotdeauna în dialog politic ca o cale de a ajunge la soluții de compromis și de durată și că ea reprezintă cea mai importantă platformă de pe care poate avea loc un dialog privind obligațiile Federației Ruse în temeiul Statutului Consiliului Europei, cu participarea tuturor celor implicați, în care delegația rusă poate fi trasă la răspundere pe baza valorilor și principiilor Consiliului Europei.

Prin urmare, Comitetul propune acceptarea acreditării Federației Ruse.

A. Proiectul de Rezoluție

[...]

B. Memorandum explicativ: dl Roger Gale, raportor

1. Introducere

1. Prin Rezoluția 2287 (2019) privind consolidarea procesului decizional al Adunării Parlamentare referitor la acreditare și la vot, adoptată la 24 iunie 2019, Adunarea a invitat parlamentele statelor membre ale Consiliului Europei care nu au fost reprezentate în Adunare să prezinte acreditările delegațiilor lor la sesiunea din iunie 2019 a Adunării, derogând astfel de la articolele 6.1 și 6.3 din Regulamentul de procedură referitoare la